

De Maas

DROOMLANDSCHAP EN NACHTMERRIE

door Wim Cousijn en Piet van Casteren

De Maas, een regenrivier van 890 km, ontspringt in de bossen van het Noord-Franse Plateau de Langres, worstelt zich vervolgens door de Ardennen en het Limburgs heuvelland heen en vloeit dan traag en breed via het rivierenland naar zee.

De Maas is niet alleen een bron van schoonheid, maar ook van gevaar. Vanaf de vroegste tijden zijn er overstromingen geweest in het rivierengebied. In de achttiende eeuw, in 1741, 1774, 1776 en 1799, brak de dijk bij Nederasselt. Nog vers in het geheugen van de oudsten onder ons ligt de doorbraak die begon op oudejaarsdag 1925. Tussen Overasselt en Nederasselt stroomde het water het land van Maas en Waal binnen en zette het blank. Het heeft jaren geduurd voordat in het hevig vervuilde rivierengebied alle slachtoffers van deze ramp weer enigszins waren gehuisvest. En recentelijk, op 29 december 2016, werd de stuw bij Grave geramd door een schip met benzeen, zakte het waterpeil 350 cm en dat zorgde voor omgekeerde kwel en leeggelopen havens met schepen in de modder. De economische schade was enorm.

Toch heeft men al vanaf de Middeleeuwen getracht de loop van de rivier te beheersen. Vanaf de dertiende eeuw werd er gewerkt om de oeverwallen door dijkes met elkaar te verbinden en zo meer veiligheid te krijgen. Makkelijk verliep dat proces niet. In 1321 riep de jonge Graaf van Gelre, Reinoud II, een systeem voor het waterbeheer in het leven waarin samenwerking centraal stond. Maar hij was zijn tijd ver vooruit. Het zou nog zes eeuwen duren voordat alle versnipperde besturen en verzuilde gemeenschappen het daar over eens werden. Tot die tijd waren er voortdurend conflicten over de vraag hoe men het water moest beheersen en de grondwaterstand naar zijn hand kon zetten. Uiteindelijk werden de dijken aangelegd en konden de achterliggende broeklanden ingepolderd worden, maar pas na de kanalisatie en de ruilverkaveling van de twintigste eeuw kon men vrijwel alle broeklanden in cultuur brengen.

Jan Evert Grave, Watersnood in Gelderland, 8 maart 1784, ets (Gelders Archief, nr. 1551-1091)

Verwoeste boerderij bij Overasselt, overstroming van 1926 (foto Geheugen van Nederland, Spaarnestad FA022813823)

De Maas bij Heumen (foto LE)

Dijkdoorbraken van februari 1757 in het Kwartier van Nijmegen, kaart van J.H. van Suchtelen, 1772-1784 (Gelders Archief, nr. 1551-1089)

Overigens hadden de dijkdoorbraken wel mooie landschappelijke elementen opgeleverd: wielen, waaien, kolken, veelal met wat bomen en een kweldam er omheen, zoals De Kolk en De Erpewaai, tussen Heumen en Nederasselt. Als afscheiding tussen de weilanden in de uiterwaarden ziet men heggen waarvan de takken volgens een eeuwenoude traditie in elkaar gevlochten zijn.

De Kolk, Heumen (foto LE)

Zo is de Maas een rivier met twee gezichten. Enerzijds het mooie, poëtische, rustig stromende water, omzoomd door groene dijken vanwaar men al toerend geniet van het uitzicht op de natuur en op de rustieke dorpjes. Anderzijds is er de steeds terugkomende dreiging van het wassende water. Door het veranderende klimaat én omdat we de Maas met dijken 'op slot' hebben gezet, zijn we genoodzaakt plannen te ontwikkelen om natte voeten te voorkomen. Zo is er sprake van de aanleg van nevengeulen, tegenover Grave bij Nederasselt, en retentiebekken in het Overasseltse Broek, van rivierverruiming en dijkverhoging, als mogelijke maatregelen in de strijd tegen het water. We realiseren ons nu dat een rivier, net als de mens, ruimte nodig heeft.

